

ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

THE ARTICLE IS DEVOTED TO THE TOPICAL ISSUES OF THE UPBRINGING UP OF PRIMARY SCHOOL LEARNERS – UPBRINGING UP OF AESTHETIC VALUES IN EXTRA-CURRICULAR TIMES

Стаття присвячена одній із актуальних проблем виховання естетичних цінностей в учнів початкової школи в позаурочний час, що забезпечує розвиток творчої та активної особистості, яка здатна до повноцінного сприймання прекрасного, гармонійного та досконалого в навколишньому середовищі. Тому Нова Українська Школа спрямовує всі свої зусилля на те, щоб забезпечити належним чином процес естетичного виховання учнів, створює педагогічні умови, які сприяють підвищенню рівня естетичної вихованості учнів. Висвітлено основні характеристики естетичного виховання учнів початкових класів. Одним з таких шляхів автори вважають застосування виховного потенціалу позакласної роботи з метою розкриття учням системи універсальності світу, розширення кругозору та світосприйняття. Доведено, для того, щоб виховання учнів початкової школи проходило плідно, необхідно у процесі навчання іноземної мови звертатися до врахування вікових та психологічних особливостей учнів, оскільки особливості позакласної роботи побудовані на основі врахування вікових, психологічних особливостей учнів. Обґрунтовано застосування позакласної роботи, яка дозволяє максимально реалізувати практичну мету естетичного виховання й навчання. Представлено практичну ілюстрацію масової форми позакласної роботи з англійської мови на початковому етапі навчання в Новій українській школі та акцентовано увагу на тому, що зміни в навчально-виховному процесі ставлять нові вимоги до діяльності вчителя, яка орієнтована на учня як культуротворчої особистості. Для того, щоб виховання естетичних цінностей проходило плідно, особливості виховання в позаурочний час повинні бути побудовані на основі врахування вікових та психологічних особливостей учнів початкової школи.

Ключові слова: естетичне виховання, позакласна робота, масова форма, вихованість, учні початкової школи.

The article is devoted to the topical issues of the upbringing up of aesthetic values in primary school learners, which ensures the development of a creative and active personality, which is capable of fully perceiving the beautiful, harmonious and perfect in the environment. Therefore, the New Ukrainian School directs all its efforts to properly ensure the process of aesthetic education of students, creates pedagogical conditions that contribute to increasing the level of aesthetic education of learners. The main characteristics of aesthetic education of primary school learners are highlighted. The authors consider the application of the educational potential of extracurricular work to be one of such ways, with the aim of revealing to learners the system of universality of the world, broadening one's outlook and world perception. It has been proven that in order for the upbringing up of primary school learners to be fruitful, it is necessary to take into account the age and psychological characteristics of learners in the process of learning a foreign language, since the features of extracurricular work are built on the basis of taking into account the age and psychological characteristics of learners. The application of extracurricular work, which allows to realize the practical goal of aesthetic education and training as much as possible, is substantiated. A practical illustration of the mass form of extracurricular work in English at the initial stage of education at the New Ukrainian School is presented, and attention is focused on the fact that changes in the educational process place new demands on the teacher's activity, which is focused on the student as a culturally-creating personality. In order for the education of aesthetic values to take place fruitfully, the features of education in extracurricular time should be built on the basis of taking into account the age and psychological characteristics of primary school learners.

Key words: aesthetic education, extracurricular work, mass form, education, upbringing up, primary school learners.

УДК 37:004.588; 004.85
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/63.1.39>

Гуманкова О.С.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри англійської мови
з методиками викладання в дошкільній
та початковій освіті
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Гарашук К.В.,
канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри англійської мови
з методиками викладання в дошкільній
та початковій освіті
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Дідко І.С.,
вчитель
Ліцею № 8 м. Житомира

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Проблема естетичного виховання є дуже важливою і актуальною для сьогодення, адже естетичне виховання забезпечує розвиток творчо активної особистості здатної повноцінно сприймати прекрасне, гармонійне, досконале в навколишньому середовищі. Саме тому сучасна українська школа спрямовує всі свої зусилля на те, щоб забезпечити належним чином процес естетичного виховання учнів, створює педагогічні умови, які сприяють підвищенню рівня естетичної вихованості учнів.

Для сприятливого розвитку естетичного виховання учнів у виховній роботі загальноосвітніх початкових шкіл учителі широко застосовують виховний потенціал позакласної роботи з метою

розкриття учням системи універсальності світу, розширення кругозору та світосприйняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема естетичного виховання у естетико-педагогічному аспекті широко репрезентована у спадщині видатних українських педагогів та діячів освіти (Е. Водовозової, П. Каптерева, С. Лисенкової, С. Русової, Е. Михеєвої, К. Ушинського).

Психологічні основи естетичного виховання розкрили Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, І. Кон, Б. Теплов та ін. За останні роки опубліковано багато праць, в яких вирішуються питання значення творчості та пізнавальної діяльності в естетичному вихованні старшокласників; розкриваються механізми творчості; закономірності взаємозв'язку

творчої діяльності; сформульовані основні принципи формування творчої особистості (Ф. Говорун, Б. Коротяєв, В. Левін, В. Моляко, Ю. Петров, П. Підкасистий, Я. Пономарьов, В. Романець, В. Цапок).

Значний внесок у розв'язання проблеми розвитку естетичної культури зробили зарубіжні і вітчизняні вчені М. Аріарський, І. Аве, Г. Арг'єн, Н. Бессем, Ж. Босх, М. Вільсон, Д. Генкін, Г. Єскіна, Г. Загадарчук, В. Кірсанов, О. Миронюк, І. Петрова, Ф. Соломонік, котрі розглядають процес естетичного виховання як цілеспрямоване формування якостей всебічно розвиненої особистості, що дає можливість їй сприймати природні та соціальні реалії, діяти та творити відповідно до загальнолюдських ідеалів гармонії та краси.

Отже, усе викладене вище засвідчує, що у даний час у педагогічній науці поки що недостатньо розроблене питання цілісного бачення проблеми естетичного виховання учнів початкової школи засобами позакласної роботи. У той же час спостерігається відсутність досліджень, присвячених естетичному вихованню засобами позакласної роботи як одному з продуктивних засобів, яка стимулює учнів до поглибленого вивчення мови, з використанням резервів кожної особистості окремо і всього колективу гуртка, проблемної групи, клубу в цілому і зумовлює актуальність даної статті.

Тому **метою нашої статті** є розкриття виховних можливостей позакласної роботи в естетичному вихованні учнів початкової школи. Поставлена мета реалізується через ряд завдань: проаналізувати естетичне виховання; вивчити психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку та врахувати їх при визначенні вимог до естетичного виховання засобами позакласної роботи; розробити методіку естетичного виховання учнів молодшого шкільного віку засобами позакласної роботи.

Основний **метод дослідження** – критичний аналіз та узагальнення теоретичних джерел, а також власного доробку естетичного виховання учнів молодшого шкільного віку засобами позакласної роботи.

Виклад основного матеріалу. Естетичне ставлення людини до світу формується і розвивається протягом всього її життя. Разом з тим не всі періоди в житті рівноцінні для естетичного розвитку. Багато письменників, педагогів, діячів культури (К.Д. Ушинський, В.О. Сухомлинський, С. Русова, Б. Неменський та інші) констатують особливе значення щодо старшого шкільного віку. У процесі становлення особистості з найдавніших часів естетичне виховання мало особливе значення. Здатність відчувати, сприймати, розуміти, усвідомлювати і творити прекрасне – це ті специфічні прояви духовного життя людини, що свідчать про її внутрішнє багатство. Особливості дітей цього віку найбільше сприяють формуванню в них естетичної культури. Новітні дослідження доводять,

що прогалини в естетичному розвитку молодшого школяра найчастіше виявляються невірними навіть при систематичній роботі [2].

Навчити бачити прекрасне навколо себе, у навколишній дійсності покликана система естетичного виховання. Щоб ця система впливала на дитину найбільш ефективно і досягла поставленої мети, Б.М. Неменський виділив таку її особливість: «Система естетичного виховання мусить бути, передусім єдиною, об'єднуючою всі речі, всі позакласні заняття, все громадське життя школяра, де кожен предмет, кожен вид заняття має власне, чітке завдання у справі формування естетичної культури та особистості школяра» [3].

Позакласна робота поглиблює соціокультурні знання учнів за рахунок охоплення великого кола проблем і питань, що виходять за межі шкільної програми та не розглядаються на уроці. Учні, які не змогли з різних причин реалізувати себе на уроці, мають можливість розкрити свої приховані здібності під час позакласної роботи, адже саме тут створюється атмосфера довіри, взаєморозуміння, співробітництва, взаємодопомоги. Масова форма роботи є домінуючим у позакласній роботі діяльності молодших школярів з іноземної мови завдяки її пізнавальному, практичному і виховному значенню [4].

Отже, проведення масових заходів у змістовній та цікавій формі створює сприятливі умови для повноцінного, насиченого дозвілля, розвитку лінгвістичної та соціокультурної компетенції, формування особистісних якостей учнів. Виховну цінність масових заходів важко переоцінити, вони дозволяють не тільки розширити загальний і лінгвістичний кругозір, але і сприяють формуванню таких важливих якостей, як патріотизм, повагу до іншої культури, почуття гордості за свою культуру.

Позакласна робота здійснюється за допомогою різних, емоційно-яскравих, нетрадиційних методів і прийомів навчання й виховання, які підвищують мотивацію навчання та служать розвитку багатьох здібностей: уміння декламувати вірші, інсценувати літературні твори, співати іноземною мовою та широко знайомитися з традиціями, звичаями і культурною спадщиною англійських країн. Така робота сприяє більш поглибленому вивченню соціокультурних явищ, їх аналізу, а також вчить студентів узагальнювати, виділяти головне у своїй та іншомовній культурі.

Масова форма роботи є домінуючим у позакласній роботі діяльності молодших школярів з іноземної мови завдяки її пізнавальному, практичному і виховному значенню. Проведення масових заходів у змістовній та цікавій формі створює сприятливі умови для повноцінного, насиченого дозвілля, розвитку лінгвістичної та соціокультурної компетенції, формування особистісних якостей учнів. Для цього доцільно залучити до масових заходів якомога більше кількість учнів початкової школи.

Прикладом масової форми позакласної роботи на початковому етапі навчання в ЗНЗ може бути Гра-“КВН” на тему: “Who knows English Alphabet better?”

Гра – КВН є завершальною частиною у вивчення літер англійської абетки.

Метою даного заходу є насамперед удосконалення здобутих знань і здібностей на уроках з іноземної мови, сприяння розвитку естетичних смаків і світогляду учнів та підтримки мотивації до оволодіння іноземною мовою в цілому, виховання активності, відповідальності, виразності, артистичності учнів, а також манер поведінки в гостях.

Враховуючи вікові та психологічні характеристики учнів, їх емоційну активність, прагнення до конкретної діяльності та добре розвинену механічну пам'ять школярів, учитель заздалегідь планує та організовує проведення даного свята. Працюючи з учнями, вчитель готує їх до участі в даному заході, удосконалюючи їхню вимову, правопис, знання англійського алфавіту, розучуючи пісні та джазові ритми, навчаючи учнів поводитися на сцені та вирішуючи інші організаційні питання.

ХІД ПРОВЕДЕННЯ

На сцені з'являється ведучий: «Дорогі друзі! Сьогодні учні перших класів будуть змагатися за право називатися» Кращим знавцем англійських літер». Цікавим є те, що дівчатка 1-А класу будуть змагатися з хлопчиками 1-Б класу. Запрошую команди на сцену.

Конкурс 1. Greeting (Привітання команд)

Team 1. Команда дівчаток   *Team 2.* Команда хлопчиків

“Flowers”

“Nuts”

Team 1. Good morning to you!
Team 2. Good morning to you!

Good morning to you!   Good morning to you!
We're all in our places,   Good morning, dear
Good morning to you!   children
Good morning to you!   We are glad to see you.

Leader: Thank you. Judges, will you show your numbers, please? Thank you.

Конкурс 2. “Meet my Captain” (Знайомство капітанів)

Team 1. I'm a little girl,   *Team 2.* I'm a little boy,
Yes, that's me   Yes, that's me
And me friends are nice   And I know rules
As you can see   As you can see

I'm a little girl,   “Tick”, – the clock says
Yes, that's me   “Tick, tick, tick,
We like rhymes and   What you have to do,
songs   Do quick!”
As you can see.

Конкурс 3. “The presentation of the ABC” (презентація алфавіту)

Team 1 (singing). A, B, C
Say it after me.

D, E, F, G,
Stand up and look at me.
H, I, J,
Are you okay?
K, L, M,
Count from 1 to 7,
N, O, P,
Count up to me,
Q, R, S,
Go back to Your place.
T, U, V,
Look at me,
W, X, Y, Z –
Repeat the alphabet.

Team 2 : A, B, C, D, E, F, G,
H, I, J, K, L, M, N, O, P,
Q, R, S, and T, U, V,
W, X, and Y and Z.

Happy, happy we shall be
When we learn our ABC's.

Leader: Thank you. Give your numbers, please.

Конкурс 4. “Do you know English songs?”

Leader: You know many poems and songs about the letters. Please, present one of them. Team “Flowers”. Please, present letters beginning with A up to M. and Team “Nuts”, continue.

Team 1. A was an Archer, who shot at a frog.
B was a Boy playing tag with a dog.
C was a Captain so gallant and bold
D was a Dancer with slippers of gold.
E was an Eskimo living on ice.

F was a Fisherman. Isn't that nice?
G was a Giant, who pulled down a house.
H was a Hunter, who hunted a mouse.
I was an Indian climbing the walls.
J was a Juggler, juggled five balls.
K was a king and he wore a fine crown.
Z was a Lion-tamer dressed up in brown.

M – a Musician, who marched in a band.

Team 2. N was a Nobleman looking so grand.
O was an Old man, who drank lots of tea
P was a Pirate, who sailed in the sea.
Q was a Queen sitting high on a throne.
R was a Robber, who lived all alone
S was a Sailor, who never was wet.
T was a Tailor with needle and thread
U was an Uncle and he was quite rich
V was a Villain who fell in a ditch
W was a Weaver at home and on tour
X was a Yachtsman who sailed on a yacht.
Z was a Zero and that's all we've got.

Leader: Splendid! Judges, give us our numbers! Thanks.

Конкурс 5. “Do it like this” (Виконання приказів)

Team 1. Head, shoulders, knees, and toes,
Knees and toes
Head, shoulders, knees, and toes,
Knees and toes.

Eyes, and ears, and mouth, and nose,
Head, shoulders, knees, and toes,
Knees and toes.

Team 2. Hands up!

Hands down.
Hands on hips!
Sit down.
Hands to sides.
Bent left.
Bent right.

Конкурс 6. "A Good Writer" (Великий письменник)

Leader: I'm going to give you an English rhyme, but you try to think of Ukrainian rhyme.

Leader: Ant and apple,
Ant and apple.
Fell together
From the tree.

Team 1: Красне яблучко й мураха

Впали разом у траву.
– Ой, який же я невдаха:
Яблучко не донесу.

Leader: Dog and donkey
Cook the dinner,
Duck and duckling
Guess the winner.

Team 2. Позмагались захотіли

Песик Макс і осел Іа:
Хто зготує швидше їсти? –
Судять качка і каченя.

Leader: Fish and fox,
Fly and frog.

Are they good and honest friends?
Yes, because they can shake hands.

Team 1. Рибка і лиска,

Муха й жабка –
Всі вітаються
За лапку.

Leader: Goat, gosling and giraffe
Grow garlic in the yard.

Team 2. Цап, жирафа й гусачок
Посадили часничок.

Leader: It's great! You are good writers. Give us our numbers.

Конкурс 7. "Do you like animals?" (Знайди тварину)

Leader: Find the animals hiding in the following sentences.

Example: Close the door at once¹ (rat)

Team 1: 1. That will be real help.
2. She came late every day.
3. He came to America today.
4. Eric owes me ten cents.
5. We made errors in each one.
6. Do good workers succeed?
7. If I shout, he'll hear me.

Team 2.1. We will go at two o'clock.

2. In April I only came once.
3. I'll sing; you hum on key.

4. I made a Xerox copy of it.
5. She clothes naked babies.
6. At last, I, Gerald, had won.
7. He called Mikko a lazy boy.

Leader: Thank you for your job. You are well done.

Конкурс 8. "Find a word" (Знайди слово)

Leader: I am the largest of the land mammals. I live in the forests and savannas of Africa, India and Southeast Asia. Who am I? To answer the question connects the letters of the alphabet in order (A, B, C ...), first the capital letters, then the small letters. Who will be the first? Let's start.

Конкурс 3. "The presentation of the ABC" (презентація алфавіту)

Team 1 (singing). A, B, C

Say it after me.
D, E, F, G,
Stand up and look at me.
H, I, J,
Are you okay?
K, L, M,
Count from 1 to 7,
N, O, P,
Count up to me,
Q, R, S,
Go back to Your place.
T, U, V,
Look at me,
W, X, Y, Z –
Repeat the alphabet.

Team 2: A, B, C, D, E, F, G,
H, I, J, K, L, M, N, O, P,
Q, R, S, and T, U, V,
W, X, and Y and Z.

Happy, happy we shall be
When we learn our ABC's.

Leader: Thank you. Give your numbers, please.

Конкурс 4. "Do you know English songs?"

Leader: You know many poems and songs about the letters. Please, present one of them. Team "Flowers". Please, present letters beginning with A up to M. and Team "Nuts", continue.

Team 1. A was an Archer, who shot at a frog.
B was a Boy playing tag with a dog.
C was a Captain so gallant and bold
D was a Dancer with slippers of gold.
E was an Eskimo living on ice.

F was a Fisherman. Isn't that nice?
G was a Giant, who pulled down a house.
H was a Hunter, who hunted a mouse.
I was an Indian climbing the walls.
J was a Juggler, juggled five balls.
K was a king and he wore a fine crown.
Z was a Lion-tamer dressed up in brown.
M – a Musician, who marched in a band.

Team 2. N was a Nobleman looking so grand.

O was an Old man, who drank lots of tea
P was a Pirate, who sailed in the sea.

Q was a Queen sitting high on a throne.
 R was a Robber, who lived all alone
 S was a Sailor, who never was wet.
 T was a Tailor with needle and thread
 U was an Uncle and he was quite rich
 V was a Villain who fell in a ditch
 W was a Weaver at home and on tour
 X was a Yachtsman who sailed on a yacht.
 Z was a Zero and that's all we've got.

Leader: Splendid! Judges, give us our numbers!
 Thanks.

Конкурс 5. "Do it like this" (Виконання приказів)

Team 1. Head, shoulders, knees, and toes,
 Knees and toes
 Head, shoulders, knees, and toes,
 Knees and toes.
 Eyes, and ears, and mouth, and nose,
 Head, shoulders, knees, and toes,
 Knees and toes.

Team 2. Hands up!

Hands down.
 Hands on hips!
 Sit down.
 Hands to sides.
 Bent left.
 Bent right.

Конкурс 6. "A Good Writer" (Великий письменник)

Leader: I'm going to give you an English rhyme, but you try to think of Ukrainian rhyme.

Leader: Ant and apple,
 Ant and apple.
 Fell together
 From the tree.

Team 1: Красне яблучко й мураха

Впали разом у траву.

– Ой, який же я невдаха:

Яблучко не донесу.

Leader: Dog and donkey

Cook the dinner,

Duck and duckling

Guess the winner.

Team 2. Позмагатись захотіли

Песик Макс і осел Іа:

Хто зготує швидше їсти? –

Судять качка і каченя.

Leader: Fish and fox,

Fly and frog.

Are they good and honest friends?

Yes, because they can shake hands.

Team 1. Рибка і лиска,

Муха й жабка –

Всі вітаються

За лапку.

Leader: Goat, gosling and giraffe

Grow garlic in the yard.

Team 2. Цап, жирафа й гусачок

Посадили часничок.

Leader: It's great! You are good writers. Give us our numbers.

Конкурс 7. "Do you like animals?" (Знайди тварину)

Leader: Find the animals hiding in the following sentences.

Example: Close the door at once¹ (rat)

Team 1: 1. That will be real help.

2. She came late every day.

3. He came to America today.

4. Eric owes me ten cents.

5. We made errors in each one.

6. Do good workers succeed?

7. If I shout, he'll hear me.

Team 2.1. We will go at two o'clock.

2. In April I only came once.

3. I'll sing; you hum on key.

4. I made a Xerox copy of it.

5. She clothes naked babies.

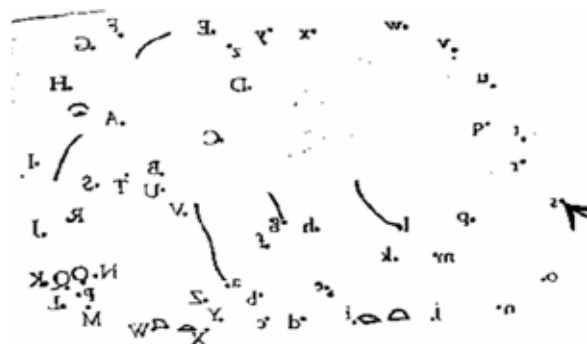
6. At last, I, Gerald, had won.

7. He called Mikko a lazy boy.

Leader: Thank you for your job. You are well done.

Конкурс 8. "Find a word" (Знайди слово)

Leader: I am the largest of the land mammals. I live in the forests and savannas of Africa, India and Southeast Asia. Who am I? To answer the question connects the letters of the alphabet in order (A, B, C ...), first the capital letters, then the small letters. Who will be the first? Let's start.

Leader: Thank you. But now each team will get a picture to find the missing word and you'll get an English word, but please, find an Ukrainian equivalent to this word.

Team 1.

??+??+??+??+??

Team 2.

??+??+??+??+??+??

Leader: thank you boys and girls; judges, give the numbers to our teams.

Конкурс 9. "I like crosswords" (Мені подобаються кросворди).

Leader: Every team will get a crossword to solve it.

Team 1:

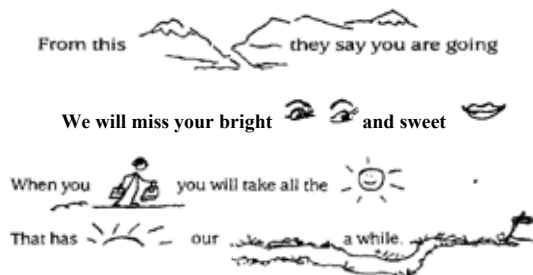

Team 2:

Конкурс 10. "Act in your song!" (Інсценування пісні).

Leader: You will get a picture puzzle. Firstly, substitute for the key words, after this sing and act this song, and say what country this song belongs to. Who will be the 1st?

Leader: Oh, the girls are the first. Thank you for your active participation. What's the total score, judges?

Висновки. Таким чином, вихованню повинні сприяти не тільки окремі заходи, які проводяться після уроків, а й сам навчальний процес. Адже тісний зв'язок навчання і виховання допомагає розвитку естетичних смаків і світогляду учнів, стимулюванню дітей до активності, відповідальності, виразності, артистичності, а також підтримує мотивацію до оволодіння іноземною мовою в цілому. Разом з тим лишається за межами дослідження та потребує подальших розвідок такі питання як розробка методики використання індивідуальних та групових завдань для естетичного виховання учнів початкової школи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Виховання естетичної культури школярів: навч. посібник /І.А. Зязюн та ін. Київ, 1998. 156 с.
2. Зязюн І.А., Родчанін Є.Г. Морально-естетичні погляди В.О.Сухомлинського. Київ : Товариство «Знання» УРСР, 1980. 48 с.
3. Кирило Стеценко: Спогади, листи, матеріали) / упор. Є. Федотов. Київ : Музична Україна, 1981. 480 с.
4. Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В. English after classes: Метод. посіб. для позакл. роботи на початковому етапі навчання у загальноосвітній школі. У трьох кн. Кн. 3. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2016. 192 с.
5. Абрамян В.Ц. Театральна педагогіка. Київ : Лібра, 1996. 224 с.